

Petr Nohel: Výuka církevního práva na teologických a právnických fakultách v Českých zemích v letech 1918 – 1989

Oponentský posudek dizertační práce

Předložená práce čítá celkem sedm kapitol a 21 položek příloh. Již v úvodu si autor stanovuje ambiciózní cíl, totiž „zmapovat veškerou výuku církevně-právních předmětů, která se u nás uskutečnila na teologických a právnických fakultách od roku 1918 do roku 1989“. Přitom chce především vytěžit příslušné archivní materiály jednotlivých univerzit a vysokých škol a rovněž pojednávat životopisné údaje a fakta o činnosti protagonistů výuky církevně-právních předmětů. Volba zkoumaného časového období je vymezena jednak vstupem prvního Kodexu kanonického práva v účinnost (nikoli v platnost, jak autor uvádí) roku 1918, což autor pojímá jako terminus a quo, zatímco terminus ad quem pro něj znamená – ze zřejmých důvodů nastolení společenských a politických změn – rok 1989, ačkoli ještě stručně a vhodně pojednává o výuce církevně-právních předmětů až do dnešní doby. Terminus a quo svojí volbou upomíná na obdobný postup dr. Moniky Menke v její publikaci „Soudnictví římskokatolické církve v Českých zemích v období kodifikovaného kanonického práva“. Vydání prvního Kodexu kanonického práva (CIC/1917) se opravdu jeví jako milník rozvoje nejen praktické aplikace církevně-právních norem (jak to ilustruje ve své práci M. Menke), nýbrž také jako poskytnutí základního právního textu, o nějž se může opřít kanonistická teorie a výuka církevního práva (jak to plyne z volby autora posuzované práce).

První kapitola práce zařazuje počátky české kanonistiky již na skloněk 13. století a stručně prochází dalšími obdobími rozvoje její výuky tak, aby bylo zřejmé, že její kvalifikovaná výuka nezačíná teprve s prvním Kodexem kanonického práva. Obsahu této kapitoly také odpovídá příloha č. 2 posuzované práce: „Zásadní prameny kanonického práva v českých zemích před rokem 1918“.

Již samotný počátek druhé kapitoly o civilně-právním legislativním kontextu výuky církevního práva odhaluje (náhodnou) dějinnou souvislost vstupu prvního kodexu v účinnost

s nastolením nových demokratických poměrů v první Československé republice, kdy vznikají nebo se reorganizují také bohoslovecké fakulty našich církví. Základní parametry náboženské svobody pak upravuje ústava z roku 1920, vztahy se Svatým stolcem upravuje *Modus vivendi* z roku 1927. Od roku 1939 takřka nepřetržitě do roku 1989 se výuka církevního práva – tak jako veškerý veřejný život – podrobuje jařmu dvou totalitních režimů, jak autor velmi názorně líčí. Neopomíná však zmínit rozvoj kanonicko-právní legislativy, která mezitím vznikla a výuku kanonického práva v katolické církvi nově upravila – totiž apoštolskou konstituci „*Sapientia Christiana*“ a nový Kodex kanonického práva (CIC/1983).

Posléze se autor ve třetí kapitole začíná věnovat vlastnímu tématu, ačkoli kapitola nese název „Dějinný kontext“. Čtenář je zde poprvé uveden do houště jmen vyučujících církevního i konfesního práva na rozmanitých církevních i necírkevních fakultách, letopočtů, názvů přednášek a jejich časových dotací, jakož i publikovaných knih vyučujících církevního práva, to vše s bohatým citačním aparátem. V podkapitolách o situaci za totalitních režimů se pak objevují i líčení často pohnutých osudů některých pedagogů.

„Výuka církevně-právních předmětů“ je názvem kapitoly čtvrté, kde autor nevynechává opomíjenou skutečnost, že na našem území působily také německé fakulty se svými vyučujícími a jejich publikační činností. Tyto pasáže jsou obzvláště objevené. V celé kapitole lze sledovat, jak se proměňovaly názvy předmětů, jejich objevování i mizení, a to například v souvislosti s politickými změnami anebo se změnou církevně-právní nebo občansko-právní úpravy.

V páté kapitole o „provázanosti výuky s působením vybraných vyučujících“ autor odhaluje, že některé práce církevních právníků vykazují nadčasovost, jak je tomu podle autora zejména v případě k triptychu Josefa Pejšky „Církevní právo se zřetelem k partikulárnímu právu československému“ z doby první Československé republiky. Je škoda, že v souvislosti se stručnou charakteristikou politické orientace vybraných vyučujících autor alespoň někde nepoukázal na pasáže z jejich publikací, které o nich leccos prozrazují. Příkladem může být obdivný způsob, jakým psal prof. Hobza mj. o „řešení“ náboženské situace v sovětském Rusku. Není pak divu, že týž profesor se stal „odborným poradcem“ zmanipulovaných procesů proti církevním představitelům ve stalinistickém období komunistického režimu v Československu.

V šesté kapitole autor „dotahuje“ svůj výklad stručným přehledem výuky vědy církevního i konfesního práva u nás po roce 1989. Zde opět nastiňuje celkový církevně-právní i konfesně-právní rámec, v němž se výuka koná. Kromě výuky na „veřejnoprávních“ vysokých školách uvádí ještě výuku na právnické fakultě Panevropské vysoké školy a neopomíná ani neformální

vzdělávání, jehož se zájemcům o církevní a konfesní právo může dostat v rámci rozvětvených aktivit Společnosti pro církevní právo.

Formou tabulek je zpracována poslední kapitola „Strukturované medailonky přednášejících“ (zde chybně: „přenášejících“). Jde jistě o zasloužilou práci, nicméně kromě „katalogizace“ by mohla – pokud ne zde, pak jistě v předchozích kapitolách – být uvedena obsahová, ideová charakteristika jejich výuky, jak ji lze alespoň vyčíst z jejich publikací či z osobních svědectví, přestože je zřejmé, že zejména kanonistika neumožňuje tak individuální profilaci jako třeba teologie. To lze rozpoznat například v porovnání s publikací prof. Vojtěcha Novotného „Teologie ve stínu. Prolegomena k dějinám české katolické teologie druhé poloviny 20. století“.

Některé detaily práce prozrazují určité nedostatky v oblasti „právně-technické“; týká se to například způsobu citování právních norem, kde má být po uvedení roku vydání vždy přidána zkratka oficiálního publikačního věstníku, poté čárka, a teprve následně název příslušné (pod)zákonné normy. Chybné je namátkou na str. 23 uvedení nařízení vlády č. 511/19191 Sb. – sic! Prvorepublikový věstník byl oficiálně zkracován jako „Sb. z. a n.“. Přesto muselo stát autora takové minuciózní sepisování práce veliké úsilí, práce obsahuje mnoho informací opomíjených nebo i samotné odborné veřejnosti dosud prakticky neznámých. Cenné jsou podrobné přílohy zpracované v tabulkách, které v rozmanitých parametrech daleko překonávají rámec práce a mohly by být ilustrativním appendixem rozsáhlé, třeba i vícesvazkové monografie. Autor uvádí celkem 26 použitých knižních či časopiseckých publikací, avšak tento sám o sobě nízký počet není rozhodující, neboť těžištěm jeho bádání byly archivní, event. elektronické zdroje. Autor však především zvládl celkové uchopení a členění látky také po metodické i hermeneutické stránce, a proto předloženou práci **doporučuji k obhajobě.**

Praha, 8. 7. 2016

Doc. JUDr. Stanislav Příbyl, Ph.D., Th.D.